Kuntaliiton asiantuntijalausunto VNS 6/2025 vp

# Kuntaliiton asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle liittyen valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selontekoon

Arjen häiriötilanteet, onnettomuudet tai muut turvallisuuspoikkeamat tapahtuvat aina jonkin kunnan alueella. Paikallistasolla kunnat ovat keskeisiä sisäisen turvallisuuden toimijoita ja turvallisuusongelmien ennaltaehkäisijöitä. Kunnilla on myös merkittävä rooli asukkaidensa kriisinkestävyyden tukemisessa ja ylläpitämisessä. Kunnat ovat useimmissa tapauksissa kuntalaisille lähin ja joskus jopa ainoa paikallinen viranomaistoimija.

Sisäisen turvallisuuden edistäminen kunnissa voidaan nähdä lakisääteisten palveluvelvoitteiden kautta tai yleisesti asukkaiden hyvinvointia ja elinvoimaa edistävänä toimintana.

Kuntaliitto katsoo sisäisen turvallisuuden selonteon rakentuvan tekijöistä, jotka vaikuttavat konkreettisesti arjen turvallisuuteen ja ennakoivat myös muutosvoimien vaikutukset. Tavoitteet ovat riittävän yksityiskohtaisia antamaan suunnan sisäistä turvallisuutta edistävälle työlle.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä tarkastellaan myös sisäisen turvallisuuden näkökulmasta. Nuorten parissa kehittyvät sisäiseen turvallisuuteen liittyvät ilmiöt, kuten rikollisuuden kehityskulut, radikalisoituminen ja alaikäisten kasvava kiinnostus ääriliikkeisiin, ovat osa laajempaa yhteiskunnallista turvallisuustyötä.

Parhaimmillaan kuntien peruspalveluiden toteuttamisen edellytysten vahvistaminen ehkäisee hyvinvointia haastavia kielteisiä kehityssuuntia niiden varhaisimmassa vaiheessa. Samalla se edistää väestön henkistä kriisinkestävyyttä ja torjuu laajamittaisesti hybridivaikuttamista.

Nuoret elävät keskellä informaatiotilaa samalla tavoin kuin aikuiset. Kuntien peruspalvelut, kuten opetustoimi, ovat keskeisiä ympäristöjä, joissa rakennetaan yksilöiden yhteiskunnallista osallisuutta ja medialukutaitoa tukemaan heidän toimintaansa informaatiotilassa. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kouluille mahdollistetaan tarkoituksenmukaiset välineet näiden taitojen

CC BY

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

välittämiseen lapsille ja nuorille, ja että oppilaitokset liitetään laajemmin osaksi informaatiotilaan liittyvää keskustelua.

Kuntien toteuttamalla paikallisella turvallisuussuunnittelulla ehkäistään ja torjutaan rikoksia, häiriöitä ja onnettomuuksia, mutta samalla vaikutetaan konkreettisesti nuorten hyvinvointiin jo varhaisessa vaiheessa. Turvallisella ja onnettomuuksista vapaalla elinympäristöllä on merkittävä rooli väestön hyvinvoinnin muodostumisessa. Koulujen fyysisestä turvallisuudesta huolehtimalla rakennetaan edellytykset myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin muodostumiselle.

Kuntaliitto katsoo, että nykytilanteessa kunnat tarvitsevat merkittävää tukea alueellisen turvallisuussuunnittelun toteuttamiseen. Erityisesti pienet kunnat hyötyisivät yhteisestä alueellisesta yhteistyöstä ja resursoinneista eniten, mikä puoltaa vahvasti hyvinvointialueen merkittävää roolia turvallisuussuunnittelutyössä. Lisäksi Kuntaliitto huomauttaa, että alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen on lupa- ja valvontavirastojen lakisääteinen tehtävä, johon tulee osoittaa tarpeellinen resurssi.

## Ennaltaehkäisystä

Rikosten ja rikosuhriksi joutumisen kasaantuminen pienelle osalle väestöä koskettaa myös nuoria. Puuttumisen keinojen tulee sisältää sekä varhaisen vaiheen tukea ja toimenpiteitä että myöhemmän vaiheen rikosoikeudellisia seuraamuksia. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että jo olemassa olevia moniammatillisen työn muotoja, kuten ankkuritoimintaa, kehitetään kohti yhtenäisempää kansallista tasoa huomioiden alueelliset ja paikalliset erityispiirteet. Tämä edellyttää kaikkien relevanttien toimijoiden huomioimista sekä riittävän resursoinnin varmistamista. Kuntien näkökulmasta on tärkeää, että myös hyvinvointialueet osallistuvat täysipainoisesti yhteistyöhön.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että väkivaltaisten ääriliikkeiden uhan hallinta tunnistetaan yhdeksi keskeiseksi osa-alueeksi sisäisen turvallisuuden selonteossa. Kuntaliitto huomauttaa, että yksi keskeisimmistä keinoista torjua radikalisoitumista on ehkäistä yhteiskunnallista polarisoitumista, mikä on huomioitava myös valtiohallinnon tasolla.

## Tilannekuva ja tiedonvaihto

Kuntaliitto kannattaa vahvasti yhteisen tilannekuvan kehittämistä sekä tiedonvaihdon esteiden purkamista siten, että myös kunnat pääsevät osaksi turvallisuuden tilannekuvaa. Tiedonvaihtamisen esteiden purkaminen on huomioitu selonteon toimenpiteissä 1. “Torjutaan vakavaa rikollisuutta ja

hybridivaikuttamista sekä kehitetään tiedustelua vastaamaan muuttuneen turvallisuus- ja kybertoimintaympäristön vaatimuksia” sekä toimenpiteessä 4. “Estetään väärinkäytökset maahanmuuttojärjestelmässä sekä torjutaan maahanmuuttoon liittyvät turvallisuusuhkat.” Kuntaliitto korostaa, että tiedonvaihdon esteiden purkaminen on tärkeää kaikilla sisäisen turvallisuuden osa-alueilla, ei ainoastaan mainituissa toimenpidekokonaisuuksissa.

Kunnat ovat tällä hetkellä viranomaistilannekuvan ulkopuolella. Valtionhallinnon asiakirjojen turvallisuusluokitus ei ole käytössä kunnissa, mikä vaikeuttaa salassa pidettävien raporttien jakamista. Laki ei myöskään mahdollista kuntien liittymistä turvallisuusverkkoihin muutoin kuin Virve-puhelinten osalta. Vain suurimmilla kaupungeilla on mahdollisuus päästä turvallisuusselvitysten piiriin. Nämä kaikki osatekijät hankaloittavat viranomaisten välisen tilannekuvatiedon jakamista kuntiin. Myöskään tiedonvaihdolle ei synny toimivaa turvallisuuskulttuuria, kun relevantti turvallisuustieto ei välttämättä liiku kunnista eteenpäin muutoin kuin viranomaisten pyynnöstä.

Sisäisen turvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että turvallisuusviranomaiset ovat koko ajan tietoisia paikallistason asioista ja ilmiöistä ja toisaalta kunnat taas tietoisia valtakunnallisesta viranomaisten tilannekuvasta. Erityisesti nuorisorikollisuus, radikalisoituminen ja hybridivaikuttaminen edellyttävät vahvaa viranomaisten välistä tiedonvaihtoa kaikkien toimijatasojen kesken. Kuntaliitto kannattaa selonteon kohdan 3. toimenpidettä, jonka mukaan turvallisuusselvityslaki tulee uudistaa. Myös kunnille tulee luoda tosiasialliset edellytykset turvallisuusselvitysten tekemiseksi.

Alueellisen varautumisen yhteistyön ja tilannekuvatoiminnan kehittämishanke on lausunnoilla olleessa raportissaan ehdottanut, että selkeintä olisi säätää alueellisen varautumisen yhteistyöstä ja tilannekuvatoiminnasta ja siihen liittyvästä tietojen käsittelystä erillisessä omassa erityislaissa. Kuntaliitto korostaa, että tiedonvaihdon esteiden purkaminen koskee lisäksi myös ennaltaehkäisevää työtä ja rikoksiin liittyvää tilannekuvaa.

## Kriittinen infrastruktuuri

Kuntaliitto kannattaa kaikkia toimenpiteitä, jotka vahvistavat kriittisen infrastruktuurin suorituskykyä ja jatkuvuudenhallintaa. Merkittävä osa kriittisestä infrastruktuurista sijaistee kunnissa tai kuntaomisteisissa yhtiöissä. Infrastruktuurin toiminnan merkitys ihmisten arjen turvallisuuteen tunnistetaan kaikilla toimialoilla.

Kuntaliitto huomauttaa, että CER-kriittisten toimijoiden ulkopuolelle on todennäköisimmin jäämässä huomattava osa suomalaisten arjen turvaavista palveluista. Esimerkiksi Ukrainan kokemukset osoittavat, että väestö siirtyy sodan ajan tilanteissa myös alueille, joissa infrastruktuuri ei ole lähtökohtaisesti rakennettu eikä suojattu isommille väestömäärille. Tämä vuoksi infrastruktuuri tulee suojata koko maassa riittävän tasoisena.

Kuntaliitto pitää tärkeänä selonteon (s. 17) toteamusta, että myös muun kriittistä infrastruktuuria koskevan lainsäädännön ajantasaisuus tulee varmistaa. Kriittistä infrastruktuuria koskeva paikkatieto on huomioitava osana kriittisen infrastruktuurin suojaamista. VM:n alaisuudessa toimiva työryhmä arvioi kriittisen infrastruktuurin tietojen avointa jakamista kevään 2026 aikana. Kuntaliitto korostaa, että myös julkisuuslain salassapitosäännökset tulisi ottaa arvioitavaksi.

## Henkinen kriisinkestävyys ja varautuminen poikkeusoloihin

Kasvatus- ja nuorisopalvelut on tärkeä tunnistaa keskeisinä henkistä kriisinkestävyyttä vahvistavina, tulevaisuussuuntautuneina palveluina. Kasvatuspalveluiden toimivuus mahdollistaa ja luo edellytykset kriisitilanteissa myös muiden turvallisuusviranomaisten toiminnalle muun muassa lapsiperheellisten työntekijöiden kohdalla. Kuntaliitto huomauttaa, että etenkin poikkeusoloissa kasvatus- ja nuorispalveluiden merkitys kasvaa väestön toimintakyvyn ja henkisen kriisinkestävyyden näkökulmasta.

Selkeä ja tarkoituksenmukainen kansalaisviestintä sekä viranomaispalvelujen hyvä saavutettavuus vahvistavat luottamusta viranomaisiin ja lisäävät henkistä kriisinsietokykyä. Ukrainan kokemusten perusteella tulisikin kehittää kansalaisille suunnattu viranomaiskontaktisovellus (vrt. Diia-sovellus Ukrainassa), joka on hyödyllinen normaalioloissa ja etenkin poikkeusoloissa.

Myös kansalaisten omatoimista varautumista on kehitettävä. Ukrainassa on opittu sodan aikana suojaamaan asuin- ja palvelurakennuksia sekä kriittistä infrastruktuuria esimerkiksi fyysisillä rakenteilla ja rakennelmilla. Nämä ohjeistukset esimerkiksi omakotiasukkaille tai palveluja tuottaville yksiköille ovat puutteellisia. Omatoimisen varautumisen sisältöä tulee laajentaa myös rikosten ennaltaehkäisemiseksi yksilötasolla. Esimerkiksi kyberrikollisuudelta suojautuminen voidaan nähdä niin varautumiskysymyksenä kuin myös yksilöihin kohdistuvaa rikollisuutta ennaltaehkäisevänä toimintana

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

SUOMEN KUNTALIITTO

Yhdyskunnat- ja ympäristö -yksikkö

Tatu Keitaanniemi
Projektikoordinaattori

Ari Korhonen
Kehittämispäällikkö